

Universiteter, høyskoler og andre (se liste)

Vår ref:  
23/13764-1

Deres ref:

Dato:  
10.10.2023

## Innspillsrunde - forslag til innretning og innhold for stipendprogram for studenter fra utviklingsland

Norad og HK-dir sender med dette forslag til innretning og innhold for stipendprogram for studenter fra utviklingsland til helgrad i Norge på masternivå, med utgangspunkt i føringer som er satt av Regjeringen.

Vi ber om innspills-instansenes synspunkter på forslagene og spesifikt om innspill på spørsmålene som stilles til sist i dette notatet. Innspillsfristen er kort, gitt at det bes om innspill på avgrensede spørsmål og er behov for å få stipendprogrammet etablert så raskt som mulig.

Innspill sendes til [post@hkdir.no](mailto:post@hkdir.no), innen onsdag **18. oktober 2023**.

### 1. Bakgrunn

Regjeringen har bestemt at det fra studieåret 2024/25 skal etableres en ny stipendordning for internasjonale studenter fra utviklingsland (ODA-mottakerland). Formålet med en slik ordning er å fremme økonomisk utvikling og velferd i disse landene. Stipendordningen skal sikre rekruttering av studenter til viktige fagområder og styrke kunnskapsgrunnet i disse landene. Stipendprogrammet skal administreres av Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) og kommer i tillegg til eksisterende ordninger. Det legges opp til en stipendordning for opptil 200 nye studenter pr. år for toårige masterprogrammer, men størrelsen på programmet kan justeres ut fra budsjettmessige rammer. Det legges opp til at stipendordningen for studenter fra ODA-mottakerland skal dekke kostnader knyttet til både studieavgift og livsopphold. Ordningen rettes mot studenter fra det globale sør i tråd med ambisjonen om å bekjempe ulikhet og motvirke fattigdom. Programmet skal bidra positivt til flere av de globale utviklingsmålene, inklusive utviklingsmål nr. 4 om utdanning, og utarbeides i tråd med ODA-regelverket.

I lys av dette har Utenriksdepartementet (UD) bedt Norad om å utarbeide et forslag til innretning og innhold i programmet i samarbeid med HK-dir. Forslaget skal baseres på målsetningene i statsbudsjettets kapittel 161, post 70 Utdanning, og med sikte på best mulig utviklingseffekt av tiltaket. Forslaget skal bl.a. vurdere hensiktsmessigheten av både geografiske og tematiske prioriteringer, og begrensninger. Det bør her tas hensyn til andre tiltak på utdanningsområdet (som f.eks. NORHED, NORPART og Students at Risk) og synergier med disse. Det skal også vurderes om tilbakereise til hjemlandet etter endt utdanning i Norge kan eller bør kreves for de studenter som dekkes av programmet. Norads frist for tilbakemelding til Utenriksdepartementet er 1. november 2023.

## 2. Utviklingspolitiske føringer

Hovedformålet for all bistand skal være å fremme økonomisk utvikling og velferd i og for utviklingsland. Målet for støtten til høyere utdanning er styrket kvalitet i høyere utdanning og økt tilgang (Prop. 1 2023-24, forslag til statsbudsjett 2024), i tråd med Bærekraftsmål 4. Eksisterende virkemidler er rettet mot kapasitetsutvikling av høyere utdanningsinstitusjoner i utviklingsland, i samarbeid med norske læresteder. Innsatsen skal være koblet mot behov og prioriteringer i samarbeidslandene.

Delmål 4b under Bærekraftsmål 4 omtaler spesifikt målsetning om økning i antall stipender for studenter fra utviklingsland til høyere utdanning i utviklede land. Norge har gjennom årene hatt ulike virkemidler for dette formålet som Kvoteordningen, Norad Fellowship Programme (NFP) og Students at Risk, samt gjennom partnerskapsprogram som NOMA, NUFU og NORPART.

Regjeringen prioriterer 17 partnerland i utviklingssamarbeidet som fordeler seg på to kategorier: Land som er partnere for langsiktig utvikling, og land som hovedsakelig har behov for stabilisering og konfliktforebygging. Videre har Regjeringen i Hurdals-plattformen definert at norsk utviklingssamarbeid skal konsentreres om å forene klima- og utviklingspolitikken, prioritere fornybar energi, kjempe mot sult og for matsikkerhet, bekjempe ulikhet, styrke kvinners rett til å bestemme over egen kropp, stille opp med humanitær nødhjelp og bekjempe smittsomme sykdommer.

ODA DAC regelverk om hva som kan støttes under bistandsbudsjettet understreker mål om å fremme økonomisk utvikling eller velferd i utviklingsland. Behovene til de berørte utviklingslandene for spesielle kvalifikasjoner/kompetanse vektlegges. Innsats som alene skal bidra til å skape et internasjonalt miljø ved norske høyere utdanningsinstitusjoner eller sikre arbeidskraft i Norge innen yrker hvor denne kompetansen mangler, kan ikke godkjennes som bistand.

## 3. Forslag til innretning og innhold

Følgende innretning foreslås for stipendordningen:

### 3.1 Geografisk konsentrasjon

**Forslag:** Geografisk konsentrasjon for stipendordningen rundt Norges partnerland for utviklingssamarbeid i Afrika sør for Sahara; Etiopia, Ghana, Mosambik, Tanzania, Uganda, Malawi, og mer sårbare stater Mali, DR Kongo, Niger, Somalia og Sør-Sudan

For å sikre mest mulig utviklingseffekt av stipendordningen i studentenes hjemland foreslås det å konsentrere innsatsen rundt noen prioriterte land. Med et begrenset antall stipendplasser anses det som vanskelig å oppnå utviklingseffekt dersom stipendene fordeles bredt over mange land og institusjoner.

Afrika sør for Sahara er den regionen globalt med lavest tilgang til høyere utdanning. Til tross for en massiv økning i antall studenter i aldersgruppen 17 til 23 år som har fått tilgang til høyere utdanning de siste tiårene, medfører bl.a. store ungdomskull utfordringer med å dekke utdanningsbehovet. Der Verdensbankens tall for høyere utdanning og fagutdanning viser en brutto deltakelse på 84 prosent for Norge, er den for eksempel i Malawi, Uganda og Tanzania henholdsvis 2, 5 og 8 prosent.

Avkastning av høyere utdanning vurderes som særlig høy i Afrika, sammenlignet med andre regioner ifølge Verdensbanken. Studier viser at høyere utdanning både kommer den enkelte til gode, men også bidrar til å utvikle samfunn og økonomier som helhet. Høyere utdanning er i økende grad sett på som avgjørende for økonomisk utvikling, først og fremst i form av å bygge opp sterke universiteter og forskningskapasitet i utviklingsland.

Partnerlandene for langsiktig samarbeid i Afrika sør for Sahara sammenfaller med de største samarbeidslandene for norske høyere utdanningsinstitusjoner under eksisterende programmer for kapasitetsutvikling innen høyere utdanning og forskning (NORHED og NORPART). Disse landene vil prioriteres sterkere i norsk innsats på høyere utdanning og forskning fremover i henhold til Norads planer for ny portefølje.

#### 3.1.1 Studenter i sårbare situasjoner

**Forslag:** Norske UH-institusjoner kan unntaksvis, etter behov, prioritere et mindre antall stipend til studenter i sårbare situasjoner fra andre ODA-land enn de prioriterte

I tråd med at Regjeringen vil prioritere utdanning i krise- og konfliktsituasjoner og spesielt sårbare grupper i utdanningsinnsats, foreslås det en åpning i stipendprogrammet for enkelte stipend til studenter i sårbare situasjoner. Studenten må være fra ODA-godkjent land. Eksempel kan være kvinnelige studenter i Afghanistan som er utestengt fra utdanning, studenter som er rammet av konflikt i hjemlandet, som i Sudan, og andre situasjoner som gjør at tilgang til utdanning i hjemlandet er spesielt redusert eller presset.

### 3.2 Tematisk konsentrasjon

**Forslag:** Tematisk konsentrasjon for stipendordningen på studieprogram innen matsikkerhet, klima og miljø, fornybar energi, kvinners likestilling og rettigheter, ulikhet, fred og forsoning, og global helse

Forslag til tematisk konsentrasjon er basert på regjeringens hovedområder for norsk utviklingssamarbeid. Dette er områder hvor norske høyere utdanningsinstitusjoner har gode fagmiljøer og studieprogrammer, som vil kunne bidra til gode kandidater til arbeidsliv og kunnskapsstyrking innen områder av behov i partnerlandene. De tematiske områdene favner bredt og fordrer tverrfaglig tilnærming.

Det arbeides med utgangspunkt i at en forhåndsgodkjenning av studieprogram ved norske læresteder vil være krevende og lite tjenlig, og at det heller tenkes at det blir en oppgave for de norske institusjonene selv å definere hvilke av deres studieprogrammer som er relevante innen de prioriterte områdene for norsk utviklingssamarbeid.

### 3.3 Målgruppe og krav om retur

For at stipendordningen skal ha en bistandseffekt og bidra til økonomisk utvikling i definerte utviklingsland er det vesentlig at studenten har en tilknytning til hjemlandet. Videre vil det være en forventning om at studenten reiser hjem etter fullførte studier, og at ordningen ikke bidrar til å tappe landene for talenter/kvalifisert arbeidskraft (hjerneflukt).

Alternative tilnærminger:

- 1) Studenter som mottar stipend skal ha en tilknytning til lærested i hjemlandet, med en målsetning om å bidra til å styrke institusjonelt samarbeid mellom hjemmeinstitusjon og lærested hvor graden tas i Norge
- 2) Studenter som mottar stipend skal vise til arbeidsforhold i offentlig eller privat sektor i hjemlandet, med målsetning om å bidra til kompetanseheving i sektoren ved fullføring av studier og retur til arbeidsgiver

Mange av de norske HU-institusjonene har omfattende samarbeid med partnerinstitusjoner i de definerte utviklingslandene. Ved å stille krav til at studentene under stipendprogrammet skal rekrutteres fra samarbeidsinstitusjonene kan studentene bidra til å styrke dette samarbeidet. En slik innretning vil også kunne bidra til synergier med innsats gjennom andre ordninger som NORHED, NORPART og Students at Risk. Studentene kan rekrutteres basert på kvalifikasjoner, men samtidig også basert på intensjon om mulig rekruttering til videre utdannings- og forskningssamarbeid mellom institusjonene.

En innretning som vektlegger krav om kobling til arbeidsliv, vil kunne bidra til å styrke kapasiteten blant ansatte innen prioriterte områder viktige for utvikling i landene. Studentene vil her likevel rekrutteres alene basert på dokumenterbare kvalifikasjoner.

Utviklingseffekten av stipendordningen vurderes i stor grad å avhenge av at studenten faktisk vender hjem etter endt opphold i Norge. En viktig faktor her antas å være studentens tilknytning til institusjon eller arbeidsgiver i hjemlandet.

Krav om retur, og håndheving av dette, er imidlertid krevende og medfører en del praktiske, men også etiske aspekter. Det samme kan gjelde krav om tilknytning til lærested i hjemlandet eller krav om fast arbeidsforhold.

#### 4. Administrasjon av stipendmidlene

Det er et mål at stipendordningen, i tillegg til å oppfylle utviklingspolitiske føringer, skal være praktisk håndterbar og medføre en akseptabel administrativ belastning. Ordningen bør så langt som mulig være forutsigbar både for institusjoner og søkere.

##### 4.1 Fordeling av stipendmidler

**Forslag:** Fordeling av stipendmidler til kvalifiserte norske UH-institusjoner basert på en nærmere definert nøkkel

Det er tenkt en forutsigbar, flerårig tildeling med rom for omdisponering ved underforbruk. Institusjonene tildeler stipend ved definerte masterprogram basert ordinært internasjonalt masteropptak. Norske læresteder definerer selv hvilke studieprogrammer ved lærestedet som skal omfattes av stipendordningen, i tråd med føringer for ordningen, og fordeling av plasser mellom disse internt.

##### 4.2 Rekruttering til stipendprogrammet

**Forslag:** Rekruttering til stipendprogrammet skjer gjennom det ordinære internasjonale mastergradsopptaket, hvor krav om å dokumentere midler til livsopphold frafalles

Av tidshensyn kan det vurderes en alternativ prosedyre for 2024-opptaket – tildeling basert på direkte rekruttering. Institusjonene rekrutterer her aktuelle studenter direkte fra samarbeidende institusjoner eller andre kanaler utenom det ordinære opptaket, basert på faglige og strategiske prioriteringer. Rekrutteringen finner sted etter at tematiske og geografiske avgrensinger for ordningen er vedtatt.

Bakgrunnen for den foreslåtte tilpassingen er at stipendordningen ikke vil være på plass i forkant av det ordinære internasjonale mastergradsopptaket i oktober-november 2023. Foreløpige tilbakemeldinger indikerer at det vil være problematisk for institusjonene å generelt frafalle kravet om dokumentert finansieringsevne som forutsetning for å få behandlet søknad om opptak.

Samtidig vurderes det som lite hensiktsmessig hvis mulige mottakere av studieplass og stipend til livsopphold først skal måtte dokumentere finansieringsevne for å få søknaden behandlet.

## 5. Spørsmål til innspill

1. Anses det at rekrutteringsgrunnlaget vil være til strekkelig med geografisk prioritering som foreslås (Norges partnerland for utviklingsamarbeid, i Afrika sør for Sahara)?
2. Hvordan vurderer norske UH-institusjoner muligheten til å prioritere et mindre antall stipendstudenter i sårbare situasjoner fra andre ODA-land, etter behov?
3. Hvordan vurderes den tematiske avgrensingen og prinsippet om at det er institusjonene selv som skal definere hvilke mastergradsprogrammer som vil falle inn under ordningen?
4. Hvordan vurderer institusjonene koplinger mot avsenderinstitusjon eller arbeidsliv i hjemlandet, og i hvilken grad ser man seg i stand til å vurdere slik dokumentasjon?
5. Hvordan vurderer institusjonene at krav om retur best kan forankres og hvilke virkemidler kan brukes får at dette skal håndheves? Her ønskes UH-institusjonenes innspill til hvordan dette kan løses på en hensiktsmessig og rettferdig måte, som både sikrer målsetningene for stipendordningen, men også ivaretar studentens rettigheter.
6. Hvordan vurderes forslag for opptak og tildeling å kunne fungere i 2024? Er det andre framgangsmåter som kan tilrås, innenfor rammene som er gitt for ordningen?
7. Er det andre aspekter UH-institusjonene mener er spesielt relevant å ta hensyn til i nåværende fase?

Med vennlig hilsen  
Hilde Elin Haaland-Kramer  
*avdelingsleder / Head of Department*

Bård Hekland  
*seniorrådgiver / Senior Adviser*

*Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer.*

Mottaker:  
Ansgar Høyskole  
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo  
Atlantis Medisinske Høgskole  
Barratt Due musikk institutt  
Bergen Arkitekthøgskole  
Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning  
Fjellhaug Internasjonale Høgskole  
Forsvarets høyskole  
Handelshøgskolen BI

Høgskolen i Innlandet  
Høgskolen i Molde Vitenskaplig høgskole i logistikk  
Høgskolen i Østfold  
Høgskulen for grønn utvikling Stiftelse (HGUt)  
Høgskulen i Volda  
Høgskulen på Vestlandet HVL  
Høyskolen for dansekunst  
Høyskolen for ledelse og teologi  
Høyskolen for yrkesfag  
Høyskolen Kristiania  
Høyskolen Kristiania  
Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter KRUS  
Kunsthøgskolen i Oslo  
Lillehammer Institute of Music Production and Industries (LIMPI)  
Lovisenberg diakonale høgskole  
MF vitenskapelig høyskole  
NLA Høgskolen  
Nord universitet  
Nordland kunst- og filmhøyskole  
Norges Handelshøyskole NHH  
Norges idrettshøgskole  
Norges miljø- og biovitenskaplige universitet NMBU  
Norges musikkhøgskole  
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet  
Noroff  
Norsk barnebokinstitutt  
Norsk Gestaltinstitutt Høyskole  
Norsk studentorganisasjon  
NSKI Høyskole  
Oslo Nye Høyskole  
OsloMet - Storbyuniversitetet  
Politihøgskolen  
Samisk høgskole/Sámi allaskuvla/Sámi University College  
Skrivekunstakademiet  
Steinerhøyskolen  
Studentenes og akademikernes internasjonale hjelpefond  
UiT Norges arktiske universitet  
Universitet- og høgskolerådet  
Universitetet i Agder  
Universitetet i Bergen  
Universitetet i Oslo  
Universitetet i Stavanger  
Universitetet i Sørøst-Norge  
VID Vitenskapelige Høgskole as